त्यद्रुमे तस्य शब्दस्य क्लीवतोक्तिः प्रामादिकी ।

खस पु० खानि इन्द्रियाणि स्यति निश्चलीकरोति सो—क । (खोस) (पाचड़ा) ख्याते १रोगभेदे । २देशभेदे ३सवर्णायां व्रात्यक्षत्रियाजाते जातिभेदे "झल्लो मल्लश्च राजन्याद्व्रात्यान्निच्छिविरेव च । नटश्च करणश्चैव खसो द्रविड एव च" मनुः । (खसखस्) इति ख्याते वृक्षे भावप्र० खसतिलशब्दो दृश्यः ।

खसकन्द पु० खस इव कन्दोऽस्य । क्षीरकाकोलीवृक्षे रत्नमा० । खसगन्ध इति पाठान्तरेऽपि तथार्थता । खसस्येव गन्धोऽस्य तत्र वाच्यम् ।

खसतिल पु० खसः खसपूयइव तिलति स्निह्यते शुक्लस्नेहत्वात् तिल—स्नेहे क । (पोस्ता) अहिफेननिर्यासके (खरुखस) ख्याते वृक्षे राजनि० । तस्य तैलस्य खस पूयतुल्यशुभ्रवर्णत्वात्तथात्वम् ।

खसतिलतत्फलतन्निर्यासादिगुणा भावप्र० उक्ता "तिलभेदः खसतिलः कासश्वासहरः स्मृतः । स्यात् खाखसफलोद्भूतं वल्कलं शीतलं लघु ॥ आहि तिक्तं कषायञ्च वातकृच्च कफास्रहृत् । धातूनां शोषकं रूक्षं मदकृद् वाग्विवर्द्धनम् ॥ सुखमौहकरं रुच्यं सेवनात् पुंस्त्वनाशनम् । उक्तं खसफलक्षीरमाफूकमहिफेनकम् । आफूकं शोषनं आहि स्नेहघ्नं वातपित्तलम् ॥ तथा खसफलोद्भूतवल्कलप्रायमित्यपि । उच्यते खसबीजानि ते खाखसतिला अपि । खसबीजानि बल्यानि हृद्यानि सुगुरूणि च ॥ जनयन्ति कफम् तानि शमयन्ति समीरणम्" ।

खसम पु० खं शून्यं समं यस्य । बुद्धे त्रिका० । तस्य सर्वस्य शून्यभावनयाऽस्थिरत्वचिन्तनेन जगतःस्थिरत्वनिराकारणात् सर्वशून्यतस्वीकारेण तस्य तथात्वम् ।

खसम्भवा स्त्री खे सम्भवति सम्+भू—अच् । आकाशमांसी वृक्षे राजनि० । [बुद्धशब्दे विवृतिः ।

खसर्पण पु० खे बन्धच्छेदेन जङ्घादेशे सर्पणमस्य । बुद्धे त्रिका० ।

खसात्मज पु० खसायाः कश्यपपत्नीभेदस्य आत्मजः । राक्षसे त्रिका० तस्य ततपुत्रत्वकथा खसशब्दे दृश्या ।

खसूचिन् खं सूचयति सूच—णिनि । प्रश्नविचारणाय आकाशस्य नैर्मल्यादिसूचके निन्दिते वादिनि । वैया करणसूचिः सि०कौ० ।

खसृम पु० सिंहिकासुते असुरभेदे "सिंहिकायां समुत्पन्ना विप्रचित्तिसुतास्तथा । व्यंशः शल्यश्च बलवान् नभश्चैव महाबलः ! । वातापिर्नमुचिश्चैव इल्वलः खसृमस्तथा । अन्तको नरकश्चैव कालनाभस्तथैव । निवातकवचा दैत्याः प्रह्लादस्य कुलेऽभवन्" गारुडपु० ६अ०, "खसृमः शालवदनः करालः कौशिकः शरः हरि० ४२अ० ।

खस्खस पु० खसप्रकारः द्वित्वम् पृषो० । खसतिले (पोस्ता) वृक्षभेदे राजनि० ।

खस्खसरस पु० ६त० । अहिफेने राजनि० ।

खस्तनी स्त्री खमाकाशः स्तन इव यस्याः । पृथिव्यां त्रिका०

खस्फाटिक पु० खमिव निर्मलःस्फाटिकः । १सूर्यकान्तमणौ २चन्द्रकान्तमणौ च हेमच० ।

खस्वस्तिक न० खं मूर्द्धोर्द्ध्वस्थित आकाशः स्वस्तिकमिव । समस्तवपातेन मस्तकोपरिस्थे आकाशविभागे प्रमिताक्षरा खगोलशब्दे दृश्यम् ।

खहर पु० खं शून्यं हरोयत्र । बीजगणितोक्ते शून्यहारके राशिभेदे ।"अस्मिन् विकारः खहरेन राशावपि प्रविष्टेष्वपि निःसृतेषु । बहुष्वपि स्याल्लयसृष्टिकालेऽनन्तेऽच्युते भूतगणेषु यद्वत्" । [कर्त्तरि विट् आतृ । २खनितरि त्रि० विवृताः ।

खा स्त्री खन—कर्मणि विट् आतृ । नद्याम् निघ० खन—

खाखस पु० खस+प्रकारे द्वित्वम् पृषो० । खसतिले भावप्र० यद्बीजं (पोस्ता) । खसतिलशब्दे विवृतिः ।

खाङ्गाह पु० खे आकाशङ्गमाहन्ति गतिकाले आ+हन—ड । श्वेतपिङ्गलाश्वे शब्दचि० ।

खाजिक पु० खे जङ्घादेशे आजः । क्षेपः तत्र साधुः ठन् । लाजेषु हारा० । तस्य भर्जनपात्रात् जङ्घादेशे स्फोटनेन तथात्वम्

खाट पु० खे जङ्घामार्गे अटत्यनेन अट—करणे घञ् । शवरथे शवहरणशय्यायाम् शब्दरत्ना० ।

खाटि स्त्री खट—काङ्क्षायाम् बा० इञ् । १किणे (घंटा) २असदृपहे ३शवरथे च मेदि० । ४शुष्कव्रणस्थाने उज्ज्व० । संज्ञायाम् कन् । खाटिका शवरथे स्त्री शब्दरत्ना० ।

खाट्वाभारिक त्रि० खट्वाभारं हरति वहति आवहति वा ठञ् । १खट्वाभारहारके २तद्वाहके ३तदायत्तके च । भारभूतखट्वाहारकादौ खाटिक इत्येव ।

खाडव न० भावप्रकाशोक्ते चूर्णविशेषे यथा "कोलामलकजं चूर्णं शुण्ठ्येलाशर्करान्वितम् । मातुलुङ्गरसेनाक्तं शोषितं सूर्यरश्मिभिः । एवन्तु बहुशोऽभ्यक्तं शोषितञ्च पुनः पुनः । रैपक्वलवणसंयुक्तं चूर्णं खाडवमुच्यते । खाडवं मुखवैशद्यकारकं रुचिधारणम् । हृद्रोगशमनञ्चेति मुखवैरस्यनाशनम् । भोजनान्ते विशेषेण भोक्तव्यं खाडवं सदा" ।